

IJslands preventiemodel jeugd: een droom?

SEPTEMBER 2023

Inleiding

Op mijn zoektocht naar het jeugd- en jongerenwerk in Europa, sprak ik diverse mensen in België, Italië, Griekenland, Bosnië Herzegovina, Zweden, Noorwegen en onlangs IJsland.

IJsland staat in Nederland bekend om zijn IJslandse Preventie Model (Islandic Prevention Model (IPM) > <https://planetyouth.org>

In Nederland is dit vertaald door het Trimbos-instituut naar het programma Opgroeien in een Kansrijke Omgeving (OKO) en wordt in zo'n 35 gemeenten in een Nederlandse versie toegepast > <https://www.trimbos.nl/aanbod/programmas/opgroeien-in-een-kansrijke-omgeving>.

Ik was benieuwd hoe het nu in IJsland zelf wordt uitgevoerd en beleefd. Daarvoor sprak ik met Nicolas Barreiro en Thorfinnur Skulason van het instituut Planet Youth, Karen Rut Konradsdottir, een moeder uit Noord-IJsland en Jon, een sportieve jongen van 16 jaar uit Reykjavik.

Wat is het IJslandse Preventie Model (IPM) waar wij zoveel over horen op congresseren en in de media?

"Het IJslandse preventie Model (IPM) is een aanpak gebaseerd op wetenschappelijke inzichten om middelengebruik (alcohol, tabak en drugs) door jongeren te voorkomen. Het model richt zich op het implementeren van lokale interventies die bekende risicofactoren voor middelengebruik verminderen en beschermende factoren bij ouders, op scholen en in gemeenschappen versterken. Sinds de introductie van deze werkwijze, twintig jaar geleden, is het middelengebruik onder IJslandse jeugd sterk gedaald naar het minste gebruik in Europa" (Trimbos). In de praktijk betekent dit dat alle kinderen in IJsland tussen 6 en 18 jaar de gelegenheid hebben om na en buiten school veel activiteiten te kunnen doen op gebied van cultuur, sport en welzijn. Van ouders wordt ook verwacht dat zij actief betrokken zijn bij de opvoeding van hun kind(eren) en ook zorg dragen voor minder gebruik van alcohol, roken en drugs.

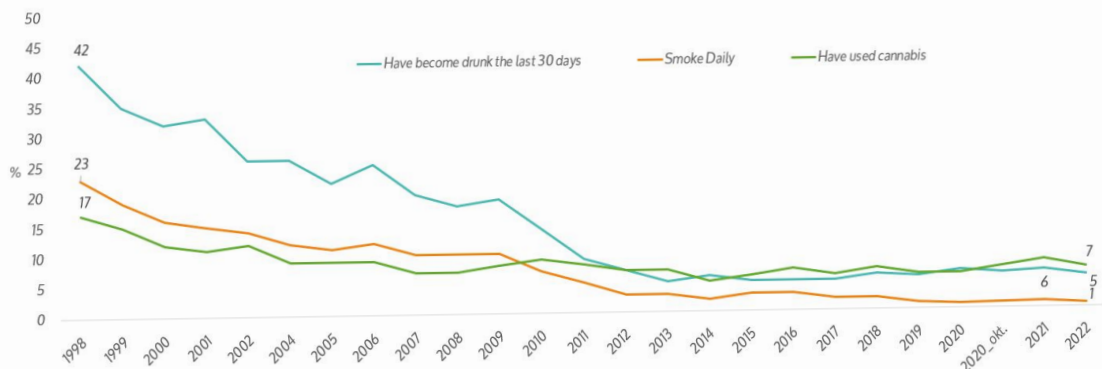

Elk jaar worden de scholen enquôte onder de jeugd uitgezet om te bepalen wat voor hen belangrijk is, waar zij behoefte aan hebben en waar de risico's zijn. Op basis daarvan biedt de lokale gemeenschap een activiteitenprogramma aan en stimuleert ouders en kinderen hieraan deel te nemen. Mijn vraag was natuurlijk: werkt dit ook zo in de praktijk in IJsland?

Hoe werkt het in de praktijk in IJsland? Is men daar zelf ook zo enthousiast over? En worden ook ouders er in betrokken?

Planet Youth is een IJslands onderzoeksinstituut dat wereldwijd het IPM onderhoudt, stimuleert en faciliteert. Onderhand wordt dit programma in diverse landen toegepast op verschillende manieren, waaronder Schotland, Spanje, Verenigde Staten, Mexico, Ierland en Slowakije. Thorfinnur Skulason en Nicolas Barreiro, beiden werkzaam bij Planet Youth zijn enthousiast en erg betrokken bij IPM. Door jarenlang te investeren in dit programma en het goed te onderhouden zijn de resultaten duidelijk zichtbaar. Jongeren gebruiken minder alcohol, drugs en roken minder en zijn sportiever en presteren beter.

Development of substance use 10th grade in Iceland, years 1998-2022

Jon een Jongen van 16 uit Reykjavik, stelt het simpel; "je verveelt je veel minder, omdat je elke dag wel bezig bent. Ik vind sporten leuker dan school en ga wel zo'n 5 keer per week sporten met vrienden".

Volgens Thorfinnur en Nicolas is het belangrijkste van IPM dat vooral de omgeving wordt aangepakt van de jongeren en niet het individu. Zij zien het welzijn daadwerkelijk verbeterd onder de jeugd. "We zien wel een positief effect door deelname aan groepsactiviteiten en veel aandacht voor een gezondere levensstijl dat een positief effect heeft. "Wij hebben gegevens uit IJsland die het positieve verband tussen IPM en jeugdcriminaliteit aantonen van het statistiekbureau van de IJslandse politie. Onze Amerikaanse partners hebben ook grote successen geboekt bij het vergroten van de deelname aan vrijetijdsactiviteiten.

Zie > <https://planetyouth.org/wp-content/uploads/2023/07/Meyers-et-al.-2023.-YES-Card.-HER.pdf>

De jaarlijkse monitoring op school zien Thorfinnur en Nicolas als een belangrijk instrument om iedereen enthousiast te houden voor het model. "We gebruiken de monitor niet publiekelijk om de scholen en de lokale jeugd met elkaar te vergelijken, maar vooral om te zien welke risico's er dreigen te ontstaan en wat nodig is om de jeugd daarvan te behoeden, bijvoorbeeld door meer avondaanbod te doen voor de oudere jeugd in het dorp. Volgens hen kunnen ouders ook de resultaten zien van de monitor.

Nicolas en Thorfinnur zijn er trots op dat IJsland elk jaar een nationale preventie dag hebben waar president Guðni Th. Jóhannesson van IJsland ook altijd aan deelneemt. Het succes van het IPM wordt

vooral gedragen door de lokale gemeenschappen van de 64 gemeenten die IJsland telt. Lokale politici beslissen samen met de lokale gemeenschap welke activiteiten en maatregel zij nemen om de jeugd en jongeren actief te krijgen. Toch is niet voor iedereen duidelijk dat het hier vooral om preventie gaat en daarom moet Planet Youth dat ook telkens blijven benadrukken bijvoorbeeld via landelijke campagnes. Het community gevoel is erg groot in IJsland, vooral ook bij jonge ouders. Ouders ontmoeten elkaar, helpen elkaar en blijven elkaar ook vaak zien als de kinderen opgroeien, " Als jij wordt geholpen als jonge onzekere ouder door een andere ouder, dan help je later ook een ander", aldus Nicolas. Karen Rut Konradsdottir, moeder van drie dochters en woonachtig in Þórshöfn . Een dorp met 400 inwoners in het noorden van IJsland, meldt dat in haar dorp ouders met elkaar de verjaardagen vieren van hun kinderen in het dorps huis. Elke zondag is er wel een feestje en ontmoeten de ouders en kinderen elkaar.

Wie betaalt de activiteiten voor de jeugd en hoe hoog is het gebruik ervan?

Alle kinderen tussen 6 en 18 jaar krijgen een "voucher" van zo'n 500 euro. Het budget wordt gebruikt zodra de kinderen activiteiten gaan doen en krijgen het geld niet zelf. Als je het niet gebruikt, vervalt het. Via een digitaal platform kun je er gebruik van maken. Iets meer dan 85% van alle kinderen maakt er gebruik van tot 90% door de oudere kinderen. Jon weet dat die voucher er is, maar is daar niet echt mee bezig. "ik geloof dat mijn ouders daar naar kijken". Er zitten wel verschillen in de kosten van activiteiten "De muziekschool is

duurder dan bijvoorbeeld sporten, ook omdat je meer gebruik maakt van instrumenten, aldus Thorfinnur. De gemeenten betalen de (sport) accommodaties. Ouders betalen ook een kleine bijdrage. Karen meent dat zij per jaar zo'n 200 euro betaalt en daarmee haar jongste dochter alle activiteiten kan doen die zij wil na schooltijd. Maar vertelt Karen, de kinderen in het dorp hebben ook een grote inzamelingsactie gedaan en daarmee hebben zij zelf een sintelbaan in het dorp kunnen realiseren.

Welke risico's zien Planet Youth zelf in uitvoering van IPM?

Thorfinnur en Nicolas zien wel dat kinderen van migrantenouders een nieuwe uitdaging vormen voor het bereik van IPM. Zij nemen minder deel aan sport en cultuur. Vanuit hun achtergrond kennen deze ouders niet die vanzelfsprekendheid om hun kinderen mee te laten doen. Ook door gebrek aan juiste informatie, taalproblemen en cultuurverschillen maakt men er minder gebruik van.

"We moeten echt meer informatie verstrekken aan deze oudergroepen. Zij zien niet dat kinderen van gescheiden ouders minder gebruik maken van IPM. Ook deze ouders worden ondersteund. De community neemt daarin dan deel en ondersteunt die ouders ook, vanwege de kinderen. Dit gebeurt in een positieve sfeer voor kinderen, ongeacht de achtergrond van de ouders en de gezins-situatie. Ouders worden daar niet op aangesproken, het gaat om de kinderen, aldus Thorfinnur. Ook de inzet van goede rolmodellen helpt voor eenoudergezinnen. De jeugd- en sport coaches vervullen hierin een belangrijke rol. Vooral omdat zij de kinderen vaak en regelmatig zien. Planet Youth heeft dus geen rechtstreeks contact met jeugd. Dat loopt via de lokale gemeenschappen. Zij organiseren wel landelijke campagnes over verbod van alcohol op feestjes, geen feestjes meer

zonder aanwezigheid van ouders tussen 15 en 18 jaar. Ook Thorfinnur en Nicolas zien dat veel kinderen op social media zitten en dan alleen thuis zitten te gamen. “Wij willen graag dat kinderen minder alleen op sociale media zitten en meer met elkaar spelen en sporten. Als zij willen gamen, prima, maar doe het vooral samen met elkaar”, aldus Nicolas. Planet Youth ziet het alcohol- en drugsgebruik afnemen in de loop der jaren, maar er blijven risico's aan de horizon verschijnen. Vapen neemt opeens toe onder jongeren en SNUS (nicotine zakjes) ook.

Karen ziet in haar dorp dat E-smoking door jongeren niet als vervanging van de sigaret wordt gezien, maar als een nieuw genotsmiddel. Volgens Thorfinnur en Nicolas is het IPM ook zo vanzelfsprekend geworden dat men de meerwaarde ervan niet altijd meer ziet. Vooral met nieuwe ouders moet je weer aan de bak om hen te overtuigen van het belang van actief meedoen en alles wat daar mee samenhangt. IJsland is geen goedkoop land om te leven. Wonen is ook duur voor jongeren en zij blijven ook vaker thuis wonen als zij studeren.

Jongeren gaan ook snel bijbaantjes doen om geld te verdienen en zij willen ook graag naar het buitenland om te studeren of feest te vieren. Door de druk van de studie, zeker vanaf 16 jaar nemen de jongeren ook minder deel aan de lokale sport en cultuur- en welzijnsactiviteiten.

Wat vinden ouders van al die regels en afspraken die worden gemaakt over de jeugd?

Nicolas en Thorfinnur zien zelf dat toen zij jong waren, ouders veel minder betrokken waren bij wat de jeugd deed (en wat zij niet mochten doen).

Ouders doen nu veel meer samen en doen ook meer voor en met hun kinderen. Zowel thuis als na en buiten school. En ouders spreken elkaar daar op aan op een positieve manier.

Karen is een energieke moeder en ondernemer in Þórshöfn. Met haar man hebben zij drie guesthouses in het dorp, een benzinstation, de schoolkantine, en een schapenboerderij en drie dochters van 23, 20 en 11 jaar. Toen ik jong was, was het anders. Er was veel minder te doen. Je hing als jongere wat rond op straat en zocht elkaar op op een sportveldje. Er was geen community centrum of iets dergelijks. Þórshöfn is maar klein, maar heeft nu wel alle faciliteiten voor de inwoners. Een playschool tot 6 jaar en een school tot 16 jaar, met zo'n 50 leerlingen. Een overdekt zwembad (warm water is gratis in IJsland red.), een community centrum, een jeugdhonk, een speeltuin met een groot luchtkussen en sportvelden. De afstand tussen de dorpen en de grote stad is flink, en zeker in de winter ben je op elkaar aangewezen. Kinderen die op een boerderij wonen komen met de schoolbus naar school. En worden ook

weer thuisgebracht na school. Als je kind na school wil blijven spelen of sporten in het dorp, dan moet de ouder zelf het kind ophalen”

Karen ziet wel een groot verschil tussen stad en platteland. Hier heb je veel vrijheid en het is veilig overdag en s’ avonds. En trouwens niemand gaat hier avonds laat nog naar buiten als het stikdonker is. Volgens haar is er vanuit de overheid een regel dat kinderen niet na 10 uur s’ avonds onbegeleid naar buiten mogen, maar dat hoef je hier niet te verplichten want niemand doet dat. Hun jongste dochter zit nog op school in het dorp die s’ ochtends op 8.30 start en stopt om 2 uur middags. Zij sport veel na school, liefst hardlopen op de nieuwe sintelbaan. “dat was voor haar wel even wennen, want voorheen rende zij juist door de velden en heuvels rond de boerderij”. De ouders in het dorp hebben zelf een sportunie opgericht en huren zelf de jeugd/sportcoach in voor de kinderen van het dorp. De jeugdcoach is er overdag en twee keer per week ’s avonds in het jeugdhonk van het dorp. Karen betaalt per schoolseizoen zo’n 200 euro voor de activiteiten en via de voucher van het IPM

kan haar dochter aan alles meedoen wat zij graag wilt. De gemeente betaalt ook mee aan de faciliteiten. Dat er (twee) jaarlijks op school een enquête wordt gehouden onder de jongeren om zodoende te bepalen wat wenselijk is voor de jeugd, ziet Karen niet als ouder. Zij weet wel dat er geluisterd wordt naar de jeugd en de ouders. Van het Island prevention model en Planet Youth, heeft zij nog nooit gehoord, wel dat de overheid sterk inzet op preventie van alcohol, drugs en roken.

Wat vinden de kinderen en jongeren zelf van de regels en de activiteiten?

Jon heeft ook nooit gehoord van het Islandic Prevention Model, maar vindt het wel goed dat er zo op wordt gelet door ouders en de overheid. Niet dat zij nu nooit meer iets roken of zo, maar plezier maken met elkaar is veel belangrijker dan in je eentje zitten roken of drinken. Ook in de zomervakanties zijn er festivals en kun je elkaar ontmoeten. Jon vindt wel dat de overheid strenger mag zijn als het gaat om nieuwe drugs zoals SNUS.

Wat kunnen wij leren van de IJslandse ervaringen?

IJsland kun je niet direct vergelijken met Nederland. Daarvoor zijn de verschillen te groot. IJsland net zo groot als Nederland België en Luxemburg bij elkaar heeft 370.000 inwoners en 72 gemeenschappen, waarvan Reykjavik met 270.000 inwoners de grootste is. Maar als je op lokaal niveau gaat kijken welke voorzieningen er zijn voor de jeugd, dan kun je wel stellen dat IJsland veel beter voor zijn jeugd zorgt dan Nederland. En voor alle kinderen en jongeren. Dat vooral op een positieve manier. Je moet niet zozeer het kind zelf willen veranderen maar de omgeving aanpassen zodat het kind met plezier actief wordt en zich kan ontwikkelen. Ook de ouders zijn er meer bij betrokken en voelen zich samen ook meer verantwoordelijk voor het opgroeien van de jeugd. En ja, dat krijg je wel als je 20 jaar lang dit als landelijke en lokale overheid ondersteunt, faciliteert en wetenschappelijk laat onderzoeken op zijn effecten. Belangrijker dan het model is misschien wel dat je de jeugd gelegenheid

geeft om leuke en goede dingen te doen en dat je daarvoor een breed en structureel aanbod doet. En dat noemen we gewoon een brede pedagogische basis. En onlangs hebben wij op de landelijke dag van het kinder- en jongerenwerk nogmaals gepleit om alle kinderen en jongeren mee te laten doen. En zet daar goede vrijwilligers en professionals voor in. Benieuwd hiernaar?

<https://www.sociaalwerk nederland.nl/actueel/nieuws/12597-lancering-manifest-jongerenwerk-laat-alle-jongeren-meedoen>

- Ernst Radius, 2023

